

*Dr. Jurka Lepičnik Vodopivec, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta,
jurka.lepicnik@uni-mb.si*

Jasna Tominc, jasnatominc@gmail.com

Vzgoja za trajnostni razvoj v praksi vrtcev

Izvirni znanstveni članek

UDK 373.2

POVZETEK

S trajnostnim razvojem se danes srečujemo na vseh področjih našega življenja. V prvem delu prispevka predstavljamo namen in temeljne cilje vzgoje za trajnostni razvoj, ki so jih opredelile pristojne mednarodne organizacije in sprejele ustrezne nacionalne institucije v naši državi.

V drugem delu predstavljamo mnenja vzgojiteljev o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj v vrtcih in vpetost le-te v prakso vrtcev. Pridobljena empirična spoznanja kažejo, da večina vzgojiteljev uresničuje vzgojo za trajnostni razvoj v vrtcu, kjer delajo, in da je le-ta vpeta v prakso vrtcev.

Ključne besede: vzgoja za trajnostni razvoj, vrtec, vzgojitelj

Education for Sustainable Development in Kindergarten Practice

ABSTRACT

Today we encounter sustainable development in all spheres of our lives. The first part of the paper discusses the purpose and the fundamental goals of education for sustainable development, which have been defined by the competent international organizations and adopted by the relevant national institutions in our country.

The second part presents the opinions of teachers regarding the implementation of education for sustainable development in kindergartens, and its integration in kindergarten practice. The acquired empirical findings show that most teachers do implement education for sustainable development in the kindergarten they work at, and that it is in fact integrated into kindergarten practice.

Key words: education for sustainable development, kindergarten, teacher

Uvod

Da je naše okolje preobremenjeno, se danes že dobro zavedamo, zato je ta problem tudi tako izpostavljen po vsem svetu. Nakopičenih okoljskih in drugih problemov ne bo mogoče rešiti in odpraviti v trenutku, temveč bodo potrebni čas ter nove, širše razvojne spodbude in možnosti. Tako so ohranjanje in izboljšanje človekovega okolja, izboljšanje vsakodnevnih življenjskih razmer in razumna raba naravnih virov postala vsebinska vprašanja, ki morajo imeti osrednjo vlogo tudi v vzgojno-izobraževalnem procesu (Fošnarič, 2006).

Organizacija združenih narodov je obdobje med leti 2005 in 2014 razglasila za desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (v nadaljevanju VITR), pri čemer glavno nalogo pri implementaciji nosi organizacija UNESCO. Nastalo je več mednarodnih dokumentov, med drugim Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj UNECE, ki je bila sprejeta na srečanju na visoki ravni ministrov za izobraževanje in okolje v Vilni marca 2005. Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj UNECE med glavne teme VITR prišteva državljanstvo, mir, etiko, odgovornost v krajevnem in mednarodnem kontekstu, demokracijo, pravičnost, varnost, človekove pravice, zmanjšanje revščine, zdravje, enakost spolov, kulturno raznovrstnost, razvoj podeželja in mest, gospodarstvo, proizvodne in potrošniške vzorce, skupno odgovornost, varstvo okolja, upravljanje naravnih virov ter biotsko

in pokrajinsko raznovrstnost. Strategija je namenjena vladam, ki jih motivira in jim svetuje, kako razviti politike in prakso za vključevanje trajnostnega razvoja v vzgojo, izobraževanje in učenje z vključevanjem izobraževalcev in drugih interesnih skupin (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, b. d.). Vzgoja za trajnostni razvoj je torej vseživljenjski proces, zato je z njim treba začeti že v zgodnjem otroštvu.

Cilji VITR predstavljajo nekaj novega, v delo vzgojiteljev vnašajo inovativne pedagoške pristope in zato VITR predstavlja velik izziv za vse delavce v vrtcih in šolah.

Flogaiti in Liarakou (2008) ugotavljata, da je temeljni cilj VITR oblikovanje avtonomnih in dejavnih državljanov, ki so okoljsko odgovorni, zadostno obveščeni, se zavedajo resnosti okoljskih problemov in so predvsem pripravljeni aktivno sodelovati v njihovem reševanju. Pomembno je, da se posameznik na odločitve in zahteve različnih centrov moči ne odziva pasivno, temveč kritično razmišlja in deluje, sodeluje v procesu sprejemanja odločitev ter se dinamično in demokratično vključuje v družbena dogajanja, katerih cilj so spremembe, ki zahtevajo promocijo trajnosti. Posameznik mora imeti vizijo in vrednote, ki mu pomagajo pri opredeljevanju in usklajevanju socialne diferenciacije trajnosti, biti sposoben avtonomno oceniti svoj trenutni položaj in ne biti brezbrizen do prihodnjih generacij.

VITR poudarja celosten (holističen) pristop in je zasnovana na medpredmetnem povezovanju, interdisciplinarnosti in multidisciplinarnosti, pri čemer povezuje različna področja, še zlasti pa naravoslovno in tehnološko področje z družboslovnim. Naravnana je problemsko; spodbuja in usposablja za razkrivanje in reševanje različnih, predvsem praktičnih, življenjskih problemov, goji zavest o kompleksnosti problemov in pojavov, previdnost do preveč preprostih, enosmernih rešitev. Usmerjena je v prihodnost, v napovedovanje, v oblikovanje vizij, iskanje in vrednotenje novih, alternativnih zamisli in rešitev, zasnovana je na vrednotah, ki omogočajo trajnostni razvoj, in je izkustvena, saj izhaja iz osebnih izkušenj učencev, ob neposrednem stiku z naravnim in družbenim okoljem, s terenskim delom ... Vzpostavlja skladnost med okoljskimi vsebinami in praktičnim ravnanjem (npr. spodbuja okoljsko naravnano gospodarjenje z energijo, vodo ...), sloni na pozitivnem čustvenem odnosu do okolja in soljudi, usposablja za demokratične akcije ob zavzemanju za trajnostne rešitve, tudi ko gre za konfliktne interese, goji kritično mišljenje, temelji na preverljivih dejstvih in se izogiba odločanja (sklepanja) na osnovi predsodkov (Zupan, Marentič Požarnik, Vovk Korže in Orel, 2008).

Problem

Primeri dobrih praks (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: Primeri dobre prakse v Sloveniji, 2007) nakazujejo, da je cilje VITR v vrtcu mogoče uresničevati s:

- prepletanjem dejavnosti, učnih vsebin in problemsko ter projektno naravnostjo učenja in poučevanja;
- navajanjem otrok na celostno, samostojno, objektivno in kritično mišljenje;
- razvijanjem demokratičnih vrednot in metod vplivanja na družbeni in gospodarski razvoj;
- motiviranjem in opogumljanjem otrok za dejavno državljanstvo ter s spodbujanjem prepričanja, da je mogoče tudi z osebnimi odločitvami in majhnimi koraki v pravo smer veliko prispevati k trajnostnemu razvoju;
- ustvarjanjem in negovanjem dobrega, tvornega in sodelovalnega ozračja;
- kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki;
 - vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj;
 - uvajanjem pristopov, ki omogočajo odkrivanje kratkoročnih in dolgoročnih, domačih in svetovnih, ekoloških, socialnih, kulturnih in političnih posledic navzkrižnih interesov posameznikov in skupin ter odločitev in ravnanj;
 - spoznavanjem kulturne dediščine in tradicionalnih znanj lastnega naroda in človeštva ter s spodbujanjem medkulturnega dialoga;
 - skrbjo za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev;
 - vključevanjem vseh udeležencev učnega procesa: otrok, vzgojiteljev in drugih delavcev vrtca v uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja;
 - sodelovanjem z občinsko skupnostjo, državnimi ustanovami, gospodarskimi in nevladnimi organizacijami ter društvi in s povezovanjem že obstoječih pobud na področju okoljske vzgoje;
 - povezovanjem vrtcev med seboj;
 - dosledno samoevalvacijo uresničevanja zadanih ciljev vzgoje za trajnostni razvoj.

Glede na navedeno nas je predvsem zanimalo, ali lahko empirično potrdimo uresničevanje VITR v vrtcih.

Metodologija

Cilji raziskovanja

V prispevku predstavljamo del širšega preučevanja vzgoje za trajnostni razvoj v vrtcih, ki v ospredje postavlja naslednji raziskovalni vprašanja:

- kako se uresničuje vzgoja za trajnostni razvoj v vrtcih,
- kako je le-ta vpeta v obstoječo prakso vrtcev.

Pri tem smo preverjali obstoj razlik v oceni uresničevanja in vpetosti vzgoje za trajnostni razvoj v vrtcih glede na starost in izobrazbo vzgojiteljev ter glede na lokacijo vrtca.

Raziskovalna metoda

Uporabljena je deskriptivna metoda empiričnega pedagoškega raziskovanja.

Raziskovalni vzorec

Raziskava temelji na neslučajnostnem priložnostnem vzorcu strokovnih delavcev/vzgojiteljev in vzgojiteljic predšolskih otrok v vrtcih na območju severovzhodne Slovenije.

Vzorec predstavlja 96 vzgojiteljev in vzgojiteljic; v vzorcu so pretežno ženske – 96,9 %, anketiranih moških je 3,1 %.

Največ sodelujočih v anketi (32,3 %) je starih med 40 in 49 let, 25,0 % je starih med 50 in 59 let, 22,7 % je starih med 30 in 39 let, najmanjši delež sodelujočih (19,8 %) je starih med 20 in 29 let.

Večina anketiranih ima srednješolsko izobrazbo (61,5 %), sledi visokošolska izobrazba (20,8 %), najmanjši odstotek anketiranih (17,7 %) pa ima višješolsko izobrazbo.

Glede na lokacijo vrtca je sodelovalo 49 anketiranih (51 %) s podeželja in 47 oz. 49,0 % iz mest.

Postopki zbiranja podatkov

Najprej smo s pomočjo literature sestavili poskusni (sondažni) anketni vprašalnik. Pri tem smo se še zlasti opirali na vprašalnik, ki sta ga pripravili avtorici Uzelac in Starčević (1999). Po pregledu vprašalnika smo vprašalnik sondažno uporabili ter

odpravili pomanjkljivosti in napake. Definitivno anketiranje smo izvedli v februarju in marcu 2010.

V prvem delu anketnega vprašalnika so vprašanja o objektivnih dejstvih (spol, starost in izobrazba vzgojiteljev ter lokacija vrtca). Sledijo vprašanja o njihovem pojmovanju vzgoje za trajnostni razvoj, pristopih, uresničevanju in neposrednih izkušnjah z vzgojo za trajnostni razvoj, oceni obstoječe prakse v vrtcu ter o pridobivanju znanj o vzgoji za trajnostni razvoj. Vprašanja v anketnem vprašalniku so večinoma zaprtega tipa, eno vprašanje je odprto.

Postopki obdelave podatkov

Podatke, zbrane z anketnim vprašalnikom, smo obdelali računalniško s pomočjo statističnega programa SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

Za vprašanja zaprtega tipa so izračunane absolutne (f) in odstotne frekvence ($f\%$). Za preizkušanje odvisnih zvez med spremenljivkami smo uporabili χ^2 -preizkus.

Pri obdelavi podatkov, pridobljenih z ocenjevalnimi lestvicami, smo deskriptivno izražene ocenjevalne stopnje ponderirali, in sicer: SE STRINJAM z vrednostjo 3, SE DELOMA STRINJAM z vrednostjo 2 in SE NE STRINJAM z vrednostjo 1. S temi vrednostmi smo izračunali aritmetične sredine za vsako trditev posebej. Posamezne trditve smo na podlagi aritmetičnih sredin rangirali in jih med seboj primerjali. Za analizo razlik po posameznih trditvah smo uporabili LR (Likelihood Ratio).

Rezultati in interpretacija

Uresničevanje vzgoje za trajnostni razvoj in obstoječa praksa v vrtcu

Trditev	Nikoli		Redko		Pogosto		Skupaj	
	f	$f\%$	f	$f\%$	f	$f\%$	f	$f\%$
S prepletanjem dejavnosti, vsebin itd.	0	0,0	5	5,2	91	94,8	96	100
S spodbujanjem otrok na celostno, samostojno in kritično mišljenje	0	0,0	6	6,3	90	93,8	96	100
S spreminjanjem okolja (otroke peljemo v naravo, druge institucije ...)	3	3,1	26	27,1	67	69,8	96	100

Trditev	Nikoli		Redko		Pogosto		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Z ustvarjanjem in negovanjem dobrega in sodelovalnega ozračja v vrtcu	0	0,0	5	5,2	91	94,8	96	100
S kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki	0	0,0	2	2,1	94	97,9	96	100
Z vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj	0	0,0	15	15,6	81	84,4	96	100
S skrbjo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev	0	0,0	17	17,7	79	82,3	96	100
S sodelovanjem z zunanjimi institucijami	2	2,1	43	44,8	51	53,1	96	100

Tabela 1: Število (f) in strukturni odstotki (f %) vzgojiteljev v vrtcu po odgovoru na vprašanje o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj

Sodeč po rezultatih, je 97,9 % vzgojiteljev prepričanih, da je v vrtcu kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki tisto področje, ki omogoča uresničevanje vzgoje za trajnostni razvoj. Več kot 90 % vzgojiteljev pogosto prepleta dejavnosti in vsebine, spodbuja otroke na celostno, samostojno in kritično mišljenje ter ustvarja in neguje dobro in sodelovalno ozračje v vrtcu.

Na podlagi dobljenih rezultatov ugotavljamo, da se v praksi vrtcev vzgoja za trajnostni razvoj uresničuje zlasti s kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki, prepletanjem dejavnosti in vsebin, z ustvarjanjem in negovanjem dobrega in sodelovalnega ozračja, s spodbujanjem otrok na celostno, samostojno in kritično mišljenje, z vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj, ter s skrbjo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev, kar kaže na to, da je vzgoja za trajnostni razvoj umeščena v prakso vrtcev. Zagotovo pa velja v prihodnje nameniti več pozornosti problematiki spreminjanja okolja in sodelovanju z zunanjimi institucijami.

Starost												
Trditev		20–29 let		30–39 let		40–49 let		50–59 let		Skupaj		χ^2 (Pearson) LR (Likelihood Ratio)
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
V11.1	redko	2	10,5	3	13,6	0	0,0	0	0,0	5	5,2	$\chi^2 = 8,972$ P = 0,030
	po-gosto	17	89,5	19	86,4	31	100,0	24	100,0	91	94,8	
V11.2	redko	2	10,5	1	4,5	1	3,2	2	8,3	6	6,3	$\chi^2 = 1,362$ P = 0,715
	po-gosto	17	89,5	21	95,5	30	96,8	22	91,7	90	93,8	
V11.3	nikoli	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	12,5	3	3,1	$\chi^2 = 10,445$ P = 0,107
	redko	7	36,8	7	31,8	8	25,8	4	16,7	26	27,1	
	po-gosto	12	63,2	15	68,2	23	74,2	17	70,8	67	69,8	
V11.4	redko	0	0,0	1	4,5	3	9,7	1	4,2	5	5,2	$\chi^2 = 3,122$ P = 0,373
	po-gosto	19	100,0	21	95,5	28	90,3	23	95,8	91	94,8	
V11.5	redko	0	0,0	2	9,1	0	0,0	0	0,0	2	2,1	$\chi^2 = 6,039$ P = 0,110
	po-gosto	19	100,0	20	90,9	31	100,0	24	100,0	94	97,9	
V11.6	redko	3	15,8	6	27,3	4	12,9	2	8,3	15	15,6	$\chi^2 = 3,247$ P = 0,355
	po-gosto	16	84,2	16	72,7	27	87,1	22	91,7	81	84,4	
V11.7	redko	3	15,8	5	22,7	5	16,1	4	16,7	17	17,7	$\chi^2 = 0,478$ P = 0,924
	po-gosto	16	84,2	17	77,3	26	83,9	20	83,3	79	82,3	

Starost												
Trditev		20–29 let		30–39 let		40–49 let		50–59 let		Skupaj		χ^2 (Pearson) LR (Likelihood Ratio)
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %	
V11.8	nikoli	0	0,0	1	4,5	0	0,0	1	4,2	2	2,1	$\chi^2 = 6,702$ $P = 0,349$
	redko	10	52,6	12	54,5	14	45,2	7	29,2	43	44,8	
	po-gosto	9	47,4	9	40,9	17	54,8	16	66,7	51	53,1	

Legenda:

V11.1 = S prepletanjem dejavnosti, vsebin itd.

V11.2 = S spodbujanjem otrok na celostno, samostojno in kritično mišljenje.

V11.3 = S spreminjanjem okolja (otroke peljemo v naravo, druge institucije ...).

V11.4 = Z ustvarjanjem in negovanjem dobrega in sodelovalnega ozračja v vrtcu.

V11.5 = S kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki.

V11.6 = Z vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj.

V11.7 = S skrbjo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev.

V11.8 = S sodelovanjem z zunanjimi institucijami.

Tabela 2: Število (f) in strukturni odstotki (f %) vzgojiteljev v vrtcu po odgovoru na vprašanje o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj glede na njihovo starost

χ^2 -preizkus je pokazal, da obstaja statistično značilna razlika glede na starost vzgojiteljev pri postavki *prepletanje dejavnosti in vsebine* ($\chi^2 = 8,972$; $P = 0,030$). Dejavnosti in vsebine med seboj najpogosteje prepletajo starejši vzgojitelji. To je verjetno posledica tega, da imajo starejši vzgojitelji že več izkušenj in jim je zato lažje prepletati in povezovati vsebine v vrtcu. Tako so vsi vzgojitelji, starejši od 40 let, odgovorili, da to počnejo pogosto, medtem ko je 10,5 % vzgojiteljev, starih med 20 in 29 let, ter 13,6 % vzgojiteljev, starih med 30 in 39 let, odgovorilo, da to počne redko. Drugi vzgojitelji v teh obeh starostnih obdobjih to počnejo pogosto.

Pri tretji postavki *spreminjanje okolja* obstaja tendenca razlike ($\chi^2 = 10,445$; $P = 0,107$). Starejši vzgojitelji pogosteje spreminjajo okolje kot mlajši. 70,8 % vzgojiteljev nad 50 let to počne pogosto, najpogosteje pa okolje spreminjajo vzgojitelji,

stari med 40 in 49 let, in sicer 74,2 % jih to naredi pogosto, medtem ko jih vzgojno okolje pogosto menja 68,2 %, starih med 30 in 39 let, najmanj pogosto pa okolje spreminjajo vzgojitelji, mlajši od 30 let. 63,2 % jih to naredi pogosto, drugi pa redko. Trije anketiranci, starejši od 50 let, okolja ne spreminjajo nikoli.

Tendenca razlike ($\chi^2 = 6,039$; $P = 0,110$) obstaja tudi pri postavki *s kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki*. Zanimivo je, da dva anketiranca, ki sta stara med 30 in 39 let, ocenjujeta, da je kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki le redko prisotna, medtem ko je po mnenju drugih anketirancev kakovostna komunikacija pogosta.

Dobljeni rezultati kažejo, da je v praksi vrtcev prepletanje dejavnosti in vsebin prisotno pri starejših vzgojiteljih, ki imajo več izkušenj, kar je povsem razumljivo, saj je v procesu vzgoje prepletanje dejavnosti in vsebin zahtevno in odgovorno delo.

Izobrazba								
Trditev		Srednja		Višja, visoka		Visoka		χ^2 (Pearson) LR (Likelihood Ratio)
		f	f %	f	f %	f	f %	
V11.1	redko	4	6,8	1	2,7	5	5,2	$\chi^2 = 0,837$ $P = 0,360$
	pogosto	55	93,2	36	97,3	91	94,8	
V11.2	redko	6	10,2	0	0,0	6	6,3	$\chi^2 = 6,091$ $P = 0,014$
	pogosto	53	89,8	37	100,0	90	93,8	
V11.3	nikoli	1	1,7	2	5,4	3	3,1	$\chi^2 = 2,821$ $P = 0,244$
	redko	19	32,2	7	18,9	26	27,1	
	pogosto	39	66,1	28	75,7	67	69,8	
V11.4	redko	4	6,8	1	2,7	5	5,2	$\chi^2 = 0,837$ $P = 0,360$
	pogosto	55	93,2	36	97,3	91	94,8	
V11.5	redko	0	0,0	2	5,4	2	2,1	$\chi^2 = 3,882$ $P = 0,049$
	pogosto	59	100,0	35	94,6	94	97,9	
V11.6	redko	10	16,9	5	13,5	15	15,6	$\chi^2 = 0,204$ $P = 0,652$
	pogosto	49	83,1	32	86,5	81	84,4	
V11.7	redko	13	22,0	4	10,8	17	17,7	$\chi^2 = 1,966$ $P = 0,161$
	pogosto	46	78,0	33	89,2	79	82,3	

Izobrazba								
Trditev		Srednja		Višja, visoka		Visoka		χ^2 (Pearson) LR (Likelihood Ratio)
		f	f %	f	f %	f	f %	
V11.8	nikoli	1	1,7	1	2,7	2	2,1	$\chi^2 = 0,162$ $P = 0,922$
	redko	26	44,1	17	45,9	43	44,8	
	pogosto	32	54,2	19	51,4	51	53,1	

Legenda:

V11.1 = S prepletanjem dejavnosti, vsebin itd.

V11.2 = S spodbujanjem otrok na celostno, samostojno in kritično mišljenje.

V11.3 = S spreminjanjem okolja (otroke peljemo v naravo, druge institucije ...).

V11.4 = Z ustvarjanjem in negovanjem dobrega in sodelovalnega ozračja v vrtcu.

V11.5 = S kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki.

V11.6 = Z vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj.

V11.7 = S skrbjo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev.

V11.8 = S sodelovanjem z zunanjimi institucijami.

Tabela 3: Število (f) in strukturni odstotki (f %) vzgojiteljev v vrtcu po odgovoru na vprašanje o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj glede na njihovo izobrazbo

Na podlagi izida χ^2 -preizkusa v primeru uresničevanja vzgoje za trajnostni razvoj glede na izobrazbo vzgojiteljev ugotavljamo, da obstajajo statistično značilne razlike pri postavkah *spreminjanje okolja* (otroke peljemo v naravo, druge institucije ...) ($\chi^2 = 2,82$; $P = 0,244$) in *kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki* ($\chi^2 = 3,882$; $P = 0,049$). Pri spreminjanju okolja so bolj aktivni anketiranci z višjo/visoko izobrazbo. 75,7 % jih to počne pogosto. Pri vzgojiteljih s srednješolsko izobrazbo jih okolje pogosto spreminja 66,1 %.

Pri postavki *s kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki* ugotavljamo, da vsi anketiranci s srednješolsko izobrazbo ocenjujejo, da v njihovem vrtcu pogosto poteka kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki ($\chi^2 = 3,882$; $P = 0,049$). Pri vzgojiteljih z višjo/visoko izobrazbo je enakega mnenja 94,6 %.

Na podlagi rezultatov ugotavljamo, da višje izobraženi vzgojitelji pogosteje spreminjajo okolje, v katerem se izvaja vzgoja za trajnostni razvoj, kar bi lahko pripisali dejstvu, da so višje izobraženi vzgojitelji fleksibilnejši pri izbiri okolja, v katerem se bo le-ta izvajala. Hkrati tudi ugotavljamo, da so vzgojitelji z višjo/visoko izobrazbo bolj zadržani pri oceni komunikacije med strokovnimi delavci in otroki kot vzgojitelji s srednjo izobrazbo, kar bi lahko pripisali različnim kompetencam vzgojiteljev.

Lokacija vrtca								
		Podeželje		Mesto		Skupaj		χ^2 (Pearson) LR (Likelihood Ratio)
		f	f %	f	f %	f	f %	
V11.1	redko	3	6,1	2	4,3	5	5,2	$\chi^2 = 0,171$ P = 0,680
	pogosto	46	93,9	45	95,7	91	94,8	
V11.2	redko	4	8,2	2	4,3	6	6,3	$\chi^2 = 0,638$ P = 0,424
	pogosto	45	91,8	45	95,7	90	93,8	
V11.3	nikoli	0	0,0	3	6,4	3	3,1	$\chi^2 = 6,754$ P = 0,034
	redko	17	34,7	9	19,1	26	27,1	
	pogosto	32	65,3	35	74,5	67	69,8	
V11.4	redko	3	6,1	2	4,3	5	5,2	$\chi^2 = 0,171$ P = 0,680
	pogosto	46	93,9	45	95,7	91	94,8	
V11.5	redko	0	0,0	2	4,3	2	2,1	$\chi^2 = 2,901$ P = 0,089
	pogosto	49	100,0	45	95,7	94	97,9	
V11.6	redko	8	16,3	7	14,9	15	15,6	$\chi^2 = 0,037$ P = 0,847
	pogosto	41	83,7	40	85,1	81	84,4	
V11.7	redko	11	22,4	6	12,8	17	17,7	$\chi^2 = 1,544$ P = 0,214
	pogosto	38	77,6	41	87,2	79	82,3	
V11.8	nikoli	1	2,0	1	2,1	2	2,1	$\chi^2 = 0,001$ P = 0,999
	redko	22	44,9	21	44,7	43	44,8	
	pogosto	26	53,1	25	53,2	51	53,1	

Legenda:

V11.1 = S prepletanjem dejavnosti, učnih vsebin itd.

V11.2 = S spodbujanjem otrok na celostno, samostojno in kritično mišljenje.

V11.3 = S spreminjanjem okolja (otroke peljemo v naravo, druge institucije ...).

V11.4 = Z ustvarjanjem in negovanjem dobrega in sodelovalnega ozračja v vrtcu.

V11.5 = S kakovostno komunikacijo med strokovnimi delavci in otroki.

V11.6 = Z vplivanjem na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj.

V11.7 = S skrbjo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev.

V11.8 = S sodelovanjem z zunanjimi institucijami.

Tabela 4: Število (f) in strukturni odstotki (f %) vzgojiteljev v vrtcu po odgovoru na vprašanje o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj glede na lokacijo vrtca

Podatki kažejo, da obstaja statistično značilna razlika v odgovorih vzgojiteljev o uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj glede na lokacijo vrtca pri tretji postavki: *spreminjanje okolja* ($\chi^2 = 6,754$; $P = 0,034$). Vzgojitelji v mestu pogosteje spreminjajo vzgojno okolje kot vzgojitelji na podeželnju. 74,5 % vzgojiteljev v mestu je odgovorilo, da okolje spremenijo pogosto, medtem ko na podeželnju 65,3 % vzgojiteljev pogosto spremeni okolje. 34,7 % vzgojiteljev na podeželnju se redko odloči za spremembo okolja, medtem ko se v mestu le 19,1 % vzgojiteljev za to odloči redko. Trije anketiranci iz mesta so odgovorili, da se za spremembo vzgojnega okolja ne odločijo nikoli, kar torej pomeni, da njihova vzgoja poteka samo v vrtcu.

Izpostavimo lahko tudi tendenco razlike pri peti postavki. Na podeželnju so vsi vzgojitelji mnenja, da v vrtcu pogosto poteka kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki, medtem ko v mestu dva anketiranca menita, da je kakovostna komunikacija v vrtcu vzpostavljena redko. Drugih 95,7 % vzgojiteljev v mestu meni, da je pogosto komunikacija v vrtcu dobra.

Pri drugih postavkah statistično značilnih razlik med podeželnjem in mestom ni. Več kot 90 % vzgojiteljev tako v mestu kot tudi na podeželnju pri vzgoji pogosto prepleta dejavnosti in vsebine ter otroke pogosto spodbujajo na celostno, samostojno in kritično mišljenje. Približno tri četrtine anketiranih v mestu in na podeželnju pogosto vpliva na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj, ter pogosto skrbijo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev v vrtcu. Drugi vzgojitelji to počnejo redko. Dobra polovica vzgojiteljev v mestu in na podeželnju pogosto sodeluje z zunanjimi institucijami, en vzgojitelj na podeželnju in eden v mestu nikoli ne sodelujeta z zunanjimi institucijami, drugi pa z njimi sodelujejo redko.

Podatki v tabeli 5 kažejo, da 94,8 % anketiranih ocenjuje, da imajo v vrtcu pozitiven odnos do vzgoje za trajnostni razvoj, le dva anketiranca sta mnenja, da temu ni tako. 85,4 % anketiranih se strinja s trditvama, da vzgojitelji v vrtcu sodelujejo med seboj in si izmenjujejo mnenja o vzgoji za trajnostni razvoj ter da so vzgojitelji zainteresirani za izobraževanje na področju vzgoje za trajnostni razvoj. Najmanj anketiranih se strinja s trditvijo, da vzgojitelji v vrtcu uporabljajo sodobno tehnologijo pri vzgoji za trajnostni razvoj. To je verjetno povezano s tem, da so vrtci slabo opremljeni s sodobno tehnologijo. Prav tako se samo dobra polovica anketiranih (56,3 %) popolnoma strinja s trditvijo, da je vzgojiteljem dostopnih dovolj podatkov in strokovne literature o vzgoji za trajnostni razvoj.

χ^2 -preizkus kaže tendenco razlike ($\chi^2 = 11,753$; $P = 0,068$) pri postavki *vzgojitelji imamo pozitiven odnos do vzgoje za trajnostni razvoj*. Kaže se, da imajo mlajši anketiranci bolj pozitiven odnos do vzgoje za trajnostni razvoj kot starejši. Le 83,3 % anketiranih, starejših od 50 let, se s to trditvijo strinja, 12,5 % se jih strinja deloma, en anketiranec pa je mnenja, da vzgojitelji nimajo pozitivnega mnenja do vzgoje za trajnostni razvoj. Vsi drugi anketiranci se s trditvijo popolnoma strinjajo.

Trditev	Drži		Deloma drži		Ne drži		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Vzgojitelji svobodno povemo svoje mnenje in razmišljanja o vzgoji za trajnostni razvoj.	75	78,1	20	20,8	1	1,0	96	100
Vzgojitelji sodelujemo med seboj in si izmenjujemo mnenja o vzgoji za trajnostni razvoj.	82	85,4	13	13,5	1	1,0	96	100
Vzgojitelji imamo pozitiven odnos do vzgoje za trajnostni razvoj.	91	94,8	3	3,1	2	2,1	96	100
Vzgojitelji smo zainteresirani za izobraževanje na področju vzgoje za trajnostni razvoj.	82	85,4	13	13,5	1	1,0	96	100
Vzgojitelji imamo možnost dodatnega izobraževanja o vzgoji za trajnostni razvoj.	60	62,5	35	36,5	1	1,0	96	100
Vzgojiteljem je dostopnih dovolj podatkov in strokovne literature o vzgoji za trajnostni razvoj.	54	56,3	41	42,7	1	1,0	96	100
Vzgojitelji uporabljamo sodobno tehnologijo (računalnik, LCD-projektor ...) pri vzgoji za trajnostni razvoj.	59	61,5	34	35,4	3	3,1	96	100

Tabela 5: Število (f) in strukturni odstotki (f %) vzgojiteljev v vrtcu po odgovoru na vprašanje o obstoječi praksi vzgoje za trajnostni razvoj v vrtcu

Pri uresničevanju vzgoje za trajnostni razvoj v vrtcu glede na lokacijo vrtca je izid χ^2 -preizkusa pokazal, da obstaja statistično značilna razlika pri postavki o spreminjanju okolja ($\chi^2 = 6,754$; $P = 0,034$). Anketiranci v mestu pogosteje spremenijo okolje kot anketiranci na podeželju. 74,5 % vzgojiteljev v mestu je odgovorilo, da

okolje spremenijo pogosto, medtem ko na podeželju 65,3 % vzgojiteljev pogosto spremeni vzgojno okolje. 34,7 % vzgojiteljev na podeželju se redko odloči za spreminjanje okolja, medtem ko se v mestu le 19,1 % vzgojiteljev za to odloči redko. Trije anketiranci v mestu so odgovorili, da se za spreminjanje okolja ne odločijo nikoli, kar torej pomeni, da se vzgoja za trajnosti razvoj v teh primerih izvaja samo v vrtcu.

Izpostavimo lahko tudi tendenco razlike pri peti postavki. Na podeželju so vsi vzgojitelji mnenja, da v vrtcu pogosto poteka kakovostna komunikacija med strokovnimi delavci in otroki, medtem ko v mestu dva anketiranca menita, da je kakovostna komunikacija v vrtcu vzpostavljena redko. Drugih 95,7 % vzgojiteljev v mestu meni, da je pogosto komunikacija v vrtcu dobra. Pri drugih postavkah statistično značilnih razlik med podeželjem in mestom ni. Več kot 90 % vzgojiteljev tako v mestu kot tudi na podeželju pri vzgoji pogosto prepleta dejavnosti in vsebine ter otroke pogosto spodbuja na celostno, samostojno in kritično mišljenje. Približno tri četrtine anketiranih v mestu in na podeželju pogosto vpliva na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj, ter pogosto skrbijo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev v vrtcu. Drugi to počnejo redko. Dobra polovica vzgojiteljev v mestu in na podeželju pogosto sodeluje z zunanjimi institucijami, eden na podeželju in eden v mestu nikoli ne sodeluje z zunanjimi institucijami, drugi pa z njimi sodelujejo redko. Statistično značilna razlika ($\chi^2 = 9,165$; $P = 0,010$) pa nastaja v oceni vzgojiteljev, ki delajo v vrtcih na podeželju in v mestih, glede obstoječe prakse vzgoje za trajnostni razvoj pri uporabi sodobne tehnologije (računalnik, LCD, projektor ...). V mestu vzgojitelji pogosteje posegajo po sodobni tehnologiji, saj jo pri vzgoji za trajnostni razvoj v mestu uporablja 74,5 % vzgojiteljev, medtem ko jo na podeželju uporablja le 49,0 % anketiranih. Trije anketiranci na podeželju sodobne tehnologije nikoli ne uporabljajo pri vzgoji za trajnostni razvoj, v mestu pa vzgojitelji, ki pri svojem delu sodobne tehnologije ne bi uporabljali, ni. Drugi vzgojitelji, 44,9 % na podeželju in 25,5 % v mestu, so se s to trditvijo strinjali deloma, kar pomeni, da sodobno tehnologijo pri svojem delu uporabljajo le občasno.

Izpostavimo lahko tudi tendenco razlike pri trditvi: Vzgojiteljem je dostopnih dovolj podatkov in strokovne literature o vzgoji za trajnostni razvoj. 66 % vzgojiteljev v mestu se strinja s trditvijo, da je vzgojiteljem dostopnih dovolj podatkov in strokovne literature o vzgoji za trajnostni razvoj, medtem ko se jih na podeželju s to trditvijo popolnoma strinja manj kot polovica oziroma 46,9 % anketiranih. 51,0 % vzgojiteljev na podeželju se s to trditvijo strinja deloma, en anketiranec pa meni, da trditev ne drži. Prav tako se drugih 34 % vzgojiteljev v mestu s to trditvijo strinja deloma. Pri drugih trditvah ni statistično značilnih razlik.

Zaključek

Dobljeni rezultati kažejo, da lahko potrdimo uresničevanje VITR v vrtcih, saj večina anketiranih ocenjuje, da prepletajo dejavnosti in vsebine v vrtcu, otroke spodbujajo na celostno, samostojno in kritično mišljenje, ustvarjajo dobro in sodelovalno ozračje ter vplivajo na oblikovanje stališč, vrednot in življenjskih navad otrok, ki zagotavljajo trajnostni razvoj, in da skrbijo za vseživljenjsko učenje in usposabljanje strokovnih delavcev.

Glede obstoječe prakse vrtcu je večina vzgojiteljev prepričanih, da imajo pozitiven odnos do vzgoje za trajnostni razvoj, da starejši vzgojitelji pogosteje prepletajo dejavnosti med seboj kot mlajši. Starejši vzgojitelji tudi nekoliko pogosteje spremenijo vzgojno okolje kot mlajši. Vzgojno okolje pogosteje spremenijo vzgojitelji z višjo ali visoko izobrazbo kot vzgojitelji s srednješolsko izobrazbo. Prav tako vzgojitelji v mestu pogosteje spremenijo vzgojno okolje kot vzgojitelji na podeželju. Vzgojitelji v mestu pa tudi pogosteje uporabljajo sodobno tehnologijo pri vzgoji za trajnostni razvoj kot vzgojitelji na podeželju.

Vzgoja za trajnostni razvoj je učenje za prihodnost. V taki šoli/vrtcu učenci in učitelji skupaj rešujejo okoljske in druge probleme, s katerimi se soočajo, kritično razmišljajo, raziskujejo, razčiščujejo in odgovorno razmišljajo o vrednotah trajnostnega razvoja.

Razumevanje in uresničevanje načel uravnoteženega trajnostnega razvoja postaja vse bolj sestavni del vzgojnih vrednot v vrtcu. Pri tem je pomembno, da so vzgojitelji vzor otrokom v vrtcu, saj z njimi preživijo velik del dneva. Vzgojitelji lahko s svojimi dejanji pozitivno ali negativno vplivajo na otroke in zato je v prvi vrsti pomembno, da imajo vzgojitelji pozitiven odnos do okolja in okoljskih problemov ter so tako dober zgled otrokom, ki se bodo zagotovo zgledovali po njih.

Trajnostni razvoj ni novo področje dejavnosti v vrtcih, temveč razvojna paradigma. Področja in vsebine, povezane z vzgojo za trajnostni razvoj, se lahko v vrtcih uporabijo kot osnova za ozaveščanje otrok o naravnih virih, pripomorejo k izboljšanju sposobnosti opazovanja otrok in omogočijo razvoj sposobnosti oblikovanja predstav. Vzgoja za trajnostni razvoj lahko prispeva k oblikovanju značaja otrok. Spoznanja, znanja, izkušnje, sposobnosti, ki se oblikujejo v predšolskem obdobju, so osnova za nadaljnje izobraževanje in za vseživljenjsko učenje (Adomšent, Rieckmann in Stoltenberg, 2008). To pa je vsekakor povezano s kompetencami vzgojiteljev, še zlasti pa s kompetencami za trajnostni razvoj, ki so sestavni del splošnih kompetenc in zajemajo holistični in kroskurikularni pristop, interdisciplinarnost in integrativnost.

LITERATURA

- Adamšent, M., Rieckmann, M., Stoltenberg, U. (2008). Trajnostni razvoj v predšolskih ustanovah – oblikovanje in vrednotenje vzgojno-izobraževalnega koncepta. *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu*, 2 (1), 17–23.
- Flogaiti, E. in Liarakou, G. (2008). Kompetence in vrednote v vzgoji in izobraževanju za okolje in trajnostni razvoj. *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu*, 2 (1), 39–44.
- Fošnarič, S. (2006). Ekološko osveščanje otrok v njihovem zgodnjem obdobju šolanja. V 1. mednarodni posvet na temo *Ekologija za boljši jutri, Raziskovalno izobraževalno središče dvorec Rakičan, od 10. do 11. aprila 2006*. Rakičan: Raziskovalno izobraževalno središče.
- Kostović Vranješ, V. (2009). Vzgoja in izobraževanje za okolje v zgodnjem otroštvu – podlaga za trajnostni razvoj. V M. Duh (ur.), *Edukacija za trajnostni razvoj* (str. 17–28). Maribor: Pedagoška fakulteta; Rakičan: RIS Dvorec.
- Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Lapajne, S., Marega, M., Milekšič, V., Skoberne, P. in Zupan, M. (1997). *Za okolje: priročnik za vključevanje varstva okolja v vzgojno-izobraževalne programe šol: priročnik za učitelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2008). Stališča vzgojiteljev do kognitivnih ciljev okoljske vzgoje v vrtcu. V M. Duh (ur.), *Razvojno-raziskovalni koncepti ekologije od vrtca do fakultete in naprej v prakso* (str. 49–64). Rakičan: RIS Dvorec.
- Lukman, R. (2008). Trajnostni razvoj ter izzivi v vzgoji in izobraževanju. *Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu*, 2 (1), 51–56.
- Marentič Požarnik, B. (2005). Okoljska vzgoja ali vzgoja za trajnostni razvoj. *Okoljska vzgoja v šoli*, 7 (1), 4–6.
- Marentič Požarnik, B. (2006). *Kakšno učenje, pouk, metode ... za uspešno uresničevanje ciljev okoljske vzgoje – vzgoje za trajnostni razvoj?* Pridobljeno 15. 1. 2010, s http://www.zrss.si/doc/OKO_GRADIVO_Barica_Marenti%C4%8D_pos_UN.doc.
- Naji, M. (2005). Desetletje izobraževanja za trajnostni razvoj – DITR. *Okoljska vzgoja v šoli*, 7 (2), 91–94.
- Pavšer, N. (2006). Ekovrtci v programu »Ekošola kot način življenja« uresničujejo pot v trajnostno prihodnost. V G. Rems Arzenšek, J. Brezinščak in D. Katalinič, *Z igro in zabavo spoznavajmo okolje in naravo III*. (str. 5–6). Portorož: DOVES.
- Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja*. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Strategija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj Unece*. (b. l.). Pridobljeno 1. 3. 2010, s <http://www.unece.org/env/esd/strategytext/strategyinSlovenian.pdf>.
- Trajnostni razvoj na splošno*. (b. l.). Pridobljeno 22. 2. 2010, s <http://www.umanotera.org/index.php?node=5>.
- Uzelac, V. in Starčević, I. (1999). *Djeca i okoliš*. Rijeka: Adamić.
- Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj*. (b. l.). Pridobljeno 1. 3. 2010, s http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/vzgoja_in_izobrazevanje_za_trajnostni_razvoj/.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: primeri dobre prakse v Sloveniji. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Zupan, A., Marentič Požarnik, B., Vovk Korže, A. in Orel, M. (2008). *Kurikulum. Okoljska vzgoja kot vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Kroskurikularno tematsko področje. Gimnazija.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 22. 2. 2010, s http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/K_OKOLJ_VZGOJA_gimn.pdf.

<http://www.ekosola.si>. Pridobljeno 6. 4. 2010.